

Mall för ansvarsbedömning, MIFO fas 2/förstudie

Om mallen

Denna mall innehåller instruktioner och har tagits fram för att underlätta ditt arbete med att göra en enklare bedömning av ansvaret för att undersöka ett förorenat område. Mallen är i första hand avsedd att användas när bidrag till förstudier eller MIFO fas 2-undersökningar ska sökas hos Naturvårdsverket. Även om syftet med att utreda ansvar är att hitta en ansvarig så är mallen snarare en hjälp för att så enkelt som möjligt utesluta att det finns något ansvar.

Mallen följer strukturen hos den mall för ansvarsutredning som finns i Kvalitetsmanualen (Manual förorenade områden, utgåva 16, 2023). Vid bidragsansökan för inledande undersökningar (MIFO 2/förstudie) räcker det dock att en enklare ansvarsbedömning görs, medan det för huvudstudier krävs en mer utförlig ansvarsutredning. Genom att följa strukturen för ansvarsutredningsmallen kan tillsynsmyndigheten uppdatera och komplettera dokumentet allteftersom utredningarna fortskrider. De exempeltexter som finns i mallen är endast förslag på formuleringar, i det enskilda fallet kan förstås en annan formulering bli aktuell. Mallen utgår från 10 kap. miljöbalken i dess äldre lydelse. Detta eftersom det än så länge är vanligast att vi utreder föroreningar som har uppkommit före den 1 augusti 2007.

Ansvarsbedömningsmallen kan också vara en hjälp när ett föreläggande om inledande undersökningar ska riktas mot någon som är ansvarig för efterbehandling, till exempel verksamhetsutövare eller fastighetsförvärvare.

Det är viktigt att ansvarsbedömningen är aktuell och att du uppdaterar den vid behov. Skriv ut när den senast sågs över. Vid bidragsansökan får en ansvarsbedömning vara max ett år gammal.

Checklista

En checklista har tagits fram som kan vara till hjälp för att hitta information till ansvarsbedömningen.

Hur du använder mallen

I mallen används tre varianter av text. Dessa används enligt följande:

- *Kursiverad text* – Instruktionstext som ska tas bort när ansvarsbedömningen är färdig
- Normal text – Exempeltext som kan användas och anpassas till det specifika objektet
- Rutor med förslag på alternativa formuleringar – tas bort när ansvarsbedömningen är färdig

Observera att alternativen inte är uttömmande utan bara exempel.

Kom ihåg att mallen utgår från 10 kap. miljöbalken i dess äldre lydelse. Ska du tillämpa 10 kap. miljöbalken i dess nuvarande lydelse måste du ändra laghänvisningarna.

Ansvarsbedömning inför utredning avseende avhjälpandeåtgärder vid (x)-verksamheten på fastigheten (x) i (x) kommun

Administrativa uppgifter

Kommun	
Tillsynsmyndighet	
Kontaktperson för ansvarsbedömningen samt kontaktuppgifter	
Datum när ansvarsbedömningen upprättats	
Objektsnamn enligt EBH-stödet	
Objektets ID enligt EBH-stödet	
Objektets riskklass	
Kommunens prioritering enligt handlingsplan	
Fastighetsbeteckning(ar)	

1. INLEDNING

Beskriv kort varför ansvarsbedömningen har tagits fram och vad den har för syfte, prioritering samt sammanfattning av slutsatserna.

Exempeltext

Syftet med denna ansvarsbedömning är att klargöra om det finns någon ansvarig att ställa krav på att utföra undersökningar av det förorenade området på fastigheten (x) i (x) kommun.

Ansvarsbedömningen ska ses som ett levande dokument och kan komma att revideras om nya uppgifter framkommer.

Objektet är ett riskklass (1/2)-objekt och prioriterat inom arbetet med förorenade områden för att uppnå miljömålet Giftfri miljö.

I (x) kommun finns idag (x) antal objekt i riskklass 1 och 2 som är prioriterade att undersöka och åtgärda enligt nationella riktlinjer för arbete med förorenade områden. Av dessa saknar i dagsläget (x) objekt ansvarig för att bekosta och genomföra undersökningar på objekten. Som ett led i att öka kunskapen om områdenas potentiella risker för människa och miljö och samtidigt sträva mot att uppnå miljömålet Giftfri miljö, ansöker (x) kommun om statliga medel för genomförande av undersökning för (x) antal/ objekt.

OBS-ta bort rutan nedan när ansvarsbedömningen är färdig!

Exempeltexter med förslag på formuleringar utan rangordning, fler exempel finns under de specifika avsnitten.

- Kvarvarande verksamhetsutövare saknas. Verksamhetens faktiska drift var avslutad före den 1 juli 1969.
- Verksamheten har varit i faktisk drift efter den 30 juni 1969, men kvarvarande verksamhetsutövaransvar saknas eftersom verksamhetsutövaren inte finns kvar.
- Verksamheten har varit i faktisk drift efter den 30 juni 1969 och verksamhetsutövaransvar finns kvar.
- Fastighetsförvävaransvar saknas eftersom fastigheten förvärvades före den 1 januari 1999.
- Fastighetsförvävaransvar saknas trots att fastigheten förvärvats efter den 31 december 1998. Orsaken till det är att fastigheten förvärvades som en privatbostadsfastighet och det vid förvärvet saknades kännedom om att fastigheten kunde vara förorenad.
- Fastighetsförvävaransvar finns eftersom fastigheten förvärvades efter den 31 december 1998.

2. MILJÖBALKEN

Detta avsnitt ska innehålla en kort redogörelse för relevanta lagrum. Ett mer utvecklat resonemang för 10 kap. 2 § och 3 § MB finns under bedömningen för de specifika avsnitten.

Exempeltext

Reglerna om ansvar finns i 2 kap. 8 § miljöbalken (1998:808), förkortad MB och i 10 kap. MB. Av 2 kap. 8 § MB framgår att den som orsakar skada eller olägenhet för miljön ansvarar för att avhjälpa den och ansvarets omfattning preciseras i 10 kap. MB.

10 kap. MB ändrades år 2007 (2007:660), men enligt övergångsbestämmelserna ska äldre bestämmelser tillämpas när det gäller utsläpp som ägt rum före den 1 augusti 2007 eller som ägt rum senare men härrör från verksamheter som har avslutats före denna tidpunkt. Vad som anges nedan avser därför miljöbalken i dess äldre lydelse.

- I 10 kap. 2 § MB regleras verksamhetsutövarens ansvar för efterbehandling.
- I 10 kap. 3 § MB regleras fastighetsförvärvarens subsidiära ansvar för efterbehandling.
- Av 10 kap. 4 § MB framgår att efterbehandlingen ska ske i skälig omfattning.
- I 10 kap. 5 § MB regleras fastighetsägarens kostnadsansvar för värdeökning.
- Av 10 kap. 6 och 7 §§ MB framgår att ansvaret är solidariskt om det finns flera verksamhetsutövare eller fastighetsförvärvare som är ansvariga.
- I 10 kap. 8 § MB regleras fastighetsägarens kostnadsansvar för nyttiga utredningskostnader.

3. FÖRORENAT OMRÅDE

I detta avsnitt ska en beskrivning av det förorenade området göras. Eftersom huvudsyftet med detta dokument är att avgöra ansvarsfrågorna så bör beskrivningen vara kort.

Följande bör ingå i bedömningen:

- *Förorenande verksamhet: Primär bransch enligt EBH-stödet*
- *Uppgifter om när verksamheten bedrevs*
- *Huvudsaklig(-a) misstänkta förorening(-ar)*
- *Skyddsobjekt, skyddsvärden*
- *Riskklass*
- *Markanvändning och gällande planer*
- *En kort sammanfattning av eventuellt tidigare utredningar och undersökningar. Ange om föroreningar har konstaterats.*

Underlag som kan användas för att beskriva föroreningsituationen:

- *Utdrag från EBH-stödet, MIFO-blanketter*
- *Arkivgenomgång*
- *Intervjuer*
- *Tillstånd och myndighetshandlingar*

Exempeltext

Fastigheten (x) ligger inom (x) kommun. Den primära branschen enligt Naturvårdsverkets branschlista för detta objekt är (x) och därför finns misstanke om att fastigheten är förorenad med (ämnen) som har (hög) farlighet för människors hälsa och miljö. Det finns också handlingar som visar på att verksamheten använt (ämnet). Verksamheten var aktiv mellan åren (19xx- 20xx).

Området ligger i närhet till (skola, känsligt vattendrag, natura 2000-område etc.). Idag används fastigheten/marken som ett (industriområde, bostadsändamål, strövområde, campingplats etc.).

Objektet är inventerat och har en riskklass (x) och är därför prioriterat att arbeta med.

Då föroreningsituationen inte har undersökts finns ett behov av att utföra undersökningar inom området.

Tidigare utredningar har genomförts för objektet och det visade på (x). Men då utredningarna gjordes under (x-talet) behöver kompletterande utredningar utföras för att komma vidare i arbetet.

4. VERKSAMHETSUTÖVARANSVAR ENLIGT 10 KAP. 2 § MB

Det här avsnittet ska innehålla en beskrivning och bedömning av vilka verksamhetsutövare som kan komma ifråga för ansvar. Följande bör framgå av bedömningen:

- Förteckning över identifierade verksamhetsutövare med organisations- och/eller personnummer. Ange verksamhetstid och företags status (fusion, konkurs, likvidation med datum mm) i en tabell i en kedja från verksamhetens start.
- Är det fråga om nedlagd eller pågående verksamhet som förorenat?
- Om nedlagd, är verksamheten avslutad före den 1 juli 1969? (I så fall kan inget verksamhetsutövaransvar utkrävas.)
- Om verksamhetsutövaransvar finns kan tillsynsmyndigheten förelägga om undersökningar.

Underlag som kan användas:

- Utdrag ur bolagsverkets näringslivsregistret.

Bolagets företagsstatus visar om bolaget är aktivt eller inte. I tabellen nedan finns en enkel översikt över företagsstatus och vilken preliminära bedömning som kan göras av om ansvar finns eller inte.

Företagsstatus	Verksamhetsutövaransvar kan finnas (Ja/Nej)
(tomt = aktivt)	Ja
Fusion	Ja (om det övertagande bolaget är aktivt)
Konkurs inledd	Ja
Likvidation inledd	Ja
Konkurs avslutad	Nej
Likvidation avslutad	Nej
Ingen träff på bolag	Nej

- Kontroll med Länsstyrelsen vid handelsbolag/enskilda firmor
- Myndighetsbeslut

4.1 Beskrivning

Exempel på tabell över verksamhetsutövare som bedrivit/bedriver verksamhet på fastigheten/erna.

Namn	Org. nr.	Verksamhetstid	Kommentar	Status
Glasindustrin AB	123456-7890	1926-1958	Glasbruk med tillverkning av prydnads- och hushållsprodukter.	Konkurs 1959-12-31
Glasbruket AB	345678-9012	1959-1975	Fortsatt tillverkning av prydnads- och hushållsprodukter.	Nedlagd, likviderat 1978-12-31
Glass-bruket HB	969331-0123	1976-	Bedöms ej ha bidragit till ev föroreningar	Pågående

4.2 Bedömning

10 kap. 2 § MB

Den som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen (verksamhetsutövaren) är ansvarig för den efterbehandling som ska ske enligt bestämmelserna i 10 kap. 2 § MB. Verksamhetsutövaren ansvarar även för kostnader att utreda föroreningar enligt 10 kap. 8 § MB.

Miljöbalken (1998:808) trädde ikraft den 1 januari 1999. I 8 § lag (1998:811) om införande av miljöbalken anges att bestämmelserna i 2 kap. 8 § och 10 kap. 2 § miljöbalken ska tillämpas i fråga om miljöfarlig verksamhet vars faktiska drift har pågått efter den 30 juni 1969, om verkningarna av verksamheten alltjämt pågår vid tiden för miljöbalkens ikraftträdande enligt 1 §, och det föreligger behov av att avhjälpa skador eller olägenheter som har orsakats av verksamheten.

- *Du kan ta hjälp av vägledningen "AU-tomaten" på EBH-portalen om verksamhetsutövaransvar.*
- *AU-tomaten och annan vägledning hittar du på www.ebhportalen.se under Juridik & ansvar.*

OBS-ta bort rutan nedan när ansvarsbedömningen är färdig!

Exempeltexter med förslag på formuleringar utan rangordning

- Verksamhetens faktiska drift avslutades före den 1 juli 1969 och det saknas därför ett verksamhetsutövaransvar.
- Verksamheten har varit i faktisk drift efter den 30 juni 1969 och det finns därför ett verksamhetsutövaransvar. Tillsynsmyndigheten bedömer att verksamheten har bidragit till föroreningssituationen, men det är inte möjligt att utkräva ett verksamhetsutövaransvar eftersom verksamhetsutövaren har gått i konkurs.
- Verksamhetsutövaren som kan ha orsakat föroreningar har gått i konkurs och det är inte möjligt att utkräva något verksamhetsutövaransvar. Den nuvarande verksamhetsutövaren bedöms inte ha bidragit till föroreningar.
- Verksamheten har varit i faktisk drift efter den 30 juni 1969 och verksamhetsutövaransvar finns kvar.

Om man trots eftersökningar inte hittat några uppgifter bör det kommenteras var sökningar har gjorts och en slutsats.

5. FASTIGHETSFÖRVARVARENS SUBSIDIÄRA ANSVAR ENLIGT 10 KAP. 3 § MB

Det här avsnittet ska innehålla en beskrivning och bedömning av de fastighetsförvärvare som kan komma ifråga för ansvar. Ansvar blir aktuellt endast vid förvärv efter den 31 december 1998. Fastighetsförvärvarens ansvar kan inte bli större än verksamhetsutövarens. Detta innebär att om det inte bedrivits någon miljöfarlig verksamhet vars faktiska drift har pågått efter den 30 juni 1969 så blir inte fastighetsförvärvarens subsidiära ansvar aktuellt.

Följande bör framgå av bedömningen:

- *Fastighetsbeteckning, fastighetsägare, förvärvsdatum, typ av fång, fastighetstyp.*
- *Uppgift om eventuell kännedom om föroreningen hos fastighetsförvärvare eller om föroreningen var sådan att förvärvaren borde ha upptäckt den. Av betydelse är bland annat om det är fråga om en industrifastighet eller en privatbostadsfastighet.*
- *Information om nuvarande fastighetsägare behövs även för bedömningen av nyttiga utredningskostnader för fastighetsägare (se avsnitt 7).*

Underlag som kan användas:

- *Utdrag ur fastighetsregistret.*

5.1 Beskrivning

Exempel på tabell över förvärvare av de fastigheter som omfattas av aktuell undersökning.

Fastighetsbeteckning	Fastighetsförvärvare	Fångdatum	Fångtyp	Fastighetstyp
Fastigheten 2:1	Fastighetsköpare AB	1976-03-01	Köp	Industrienhet
	Fastighetsbolaget AB	1999-01-05	Fastighetsreglering	
	Fastighetsköpare AB	2008-05-25	Köp	
Fastigheten 3:1	Kommunen	1992-12-31	Köp	Hyreshusenhet

5.2 Bedömning

10 kap. 3 § MB

Om det inte finns någon verksamhetsutövare som kan utföra eller bekosta avhjälpande av en föroreningsskada som ska ske enligt 10 kap. 2 § MB, är var och en som förvärvat den förorenade fastigheten ansvarig, om denne vid förvärvet kände till föroreningen eller då borde ha upptäckt den. Om förvärvet avsåg en privatbostadsfastighet ansvarar endast den förvärvare som vid förvärvet kände till föroreningen. Fastigheten måste vara förvärvad efter den 31 december 1998 för att fastighetsägaren ska kunna ställas till ansvar enligt 10 kap. 3 § MB.

Fastighetsförvärvarens ansvar är subsidiärt i förhållande till den eller de verksamhetsutövare som gett upphov till föroreningssituationen. Detta innebär att det i grunden måste finnas ett verksamhetsutövaransvar för att fastighetsförvärvaren i sin tur ska kunna åläggas ansvar. Fastighetsförvärvarens ansvar är begränsat till föroreningar på dennes fastighet även om det inte är

uteslutet att det i undantagsfall skulle kunna sträcka sig längre än så. Fastighetsförvärvarens ansvar kan aldrig bli större än verksamhetsutövarens.

Fortsätt med att bedöma ansvaret för fastighetsförvärvaren i det enskilda fallet. Om det är fråga om en privatbostadsfastighet behöver det för att förvärvaren ska få ett ansvar vara tydligt att denne kände till föreningen vid förvärvet. Om det är fråga om en näringsverksamhet anses förvärvaren ha känt till eller borde ha upptäckt föreningen vid köpet. Det kan dock finnas undantag (se t.ex. MÖD 2018:3).

- Du kan ta hjälp av vägledningen "AU-tomaten" på EBH-portalen om fastighetsförvärv.
- AU-tomaten och annan vägledning hittar du på www.ebhportalen.se under Juridik & ansvar.

OBS-ta bort rutan nedan när ansvarsbedömningen är färdig!

Exempeltexter med förslag på formuleringar utan rangordning. I alternativen nedan använder vi köp, som är den absolut vanligaste formen av förvärv. Men även byte och gåva m.m. kan vara ansvarsgrundande, se 10 kap. 3 § MB.

- Verksamheten har inte varit i faktisk drift efter den 30 juni 1969 och det saknas då verksamhetsutövaransvar. Då fastighetsförvärvarens ansvar inte kan bli större än verksamhetsutövarens, finns heller inget ansvar för fastighetsförvärvaren.
- Verksamhetsutövaransvar har konstaterats och det bedöms vara möjligt att utkräva ansvar av ansvarig verksamhetsutövare. Eftersom fastighetsförvärvarens ansvar är subsidiärt till verksamhetsutövaransvar saknas det i nuläget förutsättningar att utkräva ansvar av någon fastighetsförvärvare.
- Verksamheten har varit i faktisk drift efter den 30 juni 1969, men verksamhetsutövaren har gått i konkurs. Det finns därför inte någon verksamhetsutövare kvar som kan utföra eller bekosta efterbehandlingen. Förvärv av fastigheten har skett genom köp efter den 31 december 1998 och därmed aktualiseras det subsidiära ansvaret för fastighetsförvärvaren.
- Ett verksamhetsutövaransvar har konstaterats, men det är inte möjligt att utkräva något verksamhetsutövaransvar eftersom verksamhetsutövaren har gått i konkurs. Förvärv av fastigheten har inte skett efter den 31 december 1998.
- Fastighetsförvärvarens ansvar saknas trots att fastigheten förvärvats efter den 31 december 1998. Orsaken till det är att fastigheten förvärvades som en privatbostadsfastighet och förvärvaren vid förvärvet saknade kännedom om att fastigheten kunde vara förorenad.

6. FÖRVARINGSFALL 9 KAP. MB

Även om den verksamhet som gett upphov till den ursprungliga föroreningen inte längre bedrivs kan verksamhet anses bedrivas i fråga om så kallade förvaringsfall. Exempel på förvaringsfall kan vara tunnor o.likn. med kvarvarande innehåll. Det är oftast fastighetsägaren som ansvarar vid förvaringsfallen och detta oavsett förvärvstidpunkt. Krav på fastighetsägare såsom verksamhetsutövare (för förvaringen) kan ställas med stöd av 2 kap. 3 och 7 §§ samt 9 kap. MB.

Ange om förvaringsfall är aktuellt eller inte.

Exempeltext

Förvaring av miljöfarliga ämnen på eller i mark och där förvaringen innebär en risk för skada eller olägenhet på människors hälsa eller miljön brukar kallas förvaringsfall. Förvaringen anses vara en sådan användning av marken som utgör en pågående miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalkens 9

kap 1 §. Begreppet miljöfarlig verksamhet omfattar enligt praxis även verksamheter i rent passiv fas, de s.k. förvaringsfallen. Exempel på förvaringsfall kan vara tunnor/behållare med kemikalier, deponier och avfallshögar. Utgångspunkten är att den som orsakat förvaringen (verksamhetsutövaren) också är ansvarig för nödvändiga skyddsåtgärder men även fastighetsägare kan bli ansvarig som verksamhetsutövare enligt 9 kap. MB i förvaringsfallen. Fastighetsägarens ansvar i ett förvaringsfall gäller oberoende av när fastigheten förvärvades och finns kvar så länge man äger fastigheten.

OBS-ta bort rutan nedan när ansvarsbedömningen är färdig!

Exempeltexter med förslag på formuleringar.

- a) På fastigheten förvaras inte i nuläget, såvitt är känt för tillsynsmyndigheten, olja, kemikalier, avfall eller annat som kan anses utgöra förvaringsfall. Bedömningen är därför att fastighetsägaren inte är att anse som verksamhetsutövare enligt 9 kap. miljöbalken.
- b) På fastigheten har det konstaterats kemikalier och avfall som kan anses utgöra förvaringsfall. Tillsynsmyndighetens bedömning är att då det förvaras olja, kemikalier eller avfall på fastigheten så är fastighetsägaren att anse som verksamhetsutövare enligt 9 kap. miljöbalken.

- *Du kan ta hjälp av länsstyrelsernas juristsamverkansgrupps PM om förvaringsfall. Den och annan vägledning hittar du på www.ebhportalen.se under Juridik & ansvar, Vägledning från juristsamverkansgruppen.*

7. NYTTIGA UTREDNINGSKOSTNADER ENLIGT 10 KAP. 8 § MB

Ta ställning till om någon fastighetsägare kan behöva svara för utredningskostnader som hen kan ha nytta av. Så kan till exempel vara fallet om fastighetsägaren önskar exploatera fastigheten eller utföra mer omfattande markarbeten på den. Observera att den här bestämmelsen gäller trots att verksamhetsutövaren och fastighetsförvärvaren inte har ansvar enligt 10 kap. 2 och 3 §§ MB.

Exempeltext

En fastighetsägare kan förpliktas att svara för utredningskostnader som rör fastigheten. Detta gäller i den utsträckning det är skäligt med hänsyn till den nytta ägaren kan antas få av utredningen, de personliga ekonomiska förhållandena och omständigheterna i övrigt. På fastigheten planeras inga omfattande arbeten, planändring och heller ingen exploatering. Tillsynsmyndigheten bedömer därmed att fastighetsägaren inte ska behöva svara för några utredningskostnader enligt miljöbalkens bestämmelser.

8. SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

Det här avsnittet ska innehålla en kort sammanfattning av samtliga bedömningar som har gjorts i ansvarsbedömningen. Redovisa tydligt vem eller vilka som har bedömts ha ett ansvar och ansvarets omfattning. Ingenting nytt ska tillkomma här. Vid ansökan om bidrag för MIFO fas 2 eller förstudie ska en sammanfattande bedömning av ansvarssituationen ingå, inklusive en bedömning av nyttiga utredningskostnader enligt 10 kap. 8 § miljöbalken.

9. REFERENSLISTA

Här redogör du för allt material som använts vid framtagandet av ansvarsbedömningen. Detta så att uppgifterna kan kontrolleras och verifieras av till exempel den som pekas ut som ansvarig. Bilägg gärna delar av underlagsmaterialet som bilagor till ansvarsbedömningen. Kom också ihåg att diarieföra och arkivera allt material som har använts för att ta fram ansvarsbedömningen.

Utredning och bedömning utförd den (datum) av (handläggare).

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift

Bilagor